

План на урок за горен курс на тема „Възродителен процес“ по разработка на Михаил Груев

Продължителност: 40 - 45 мин.

Педагогически цели и компетентности като очаквани резултати:

- Анализ на различни исторически източници на т.нар. „Възродителен процес“ в България и разбиране на репресивния характер на асимилационните политики на комунистическия режим спрямо българските турци;
- Разбиране за насилствените политики по уеднаквяване на различията между малцинство и мнозинство по отношение на етнос и религия, както и политики по изграждане на „врагове“ в рамките на политическата общност;
- Разбиране на концепциите идентичност, принадлежност и свобода на избор в контекста на социалистическия режим.

Дейност 1 – Въвеждаща снимка

Разпределение: целият клас

Необходимо време: 10 минути

(Copyright 2013, Bursa Büyükşehir Belediyesi) (снимката е направена през 1989 г.)

Въпроси за дискусия:

Учениците разглеждат снимката и към тях се отправят въпроси. Акцентите от предложените отговори се записват на дъската. В края на урока вниманието се връща към тези първоначални идеи.

1. Опишете хората от снимката – какво правят те според вас?
2. Изградете хипотеза относно причината, поради която са на път.
3. Какво кара хората да се местят? Кой биха могли да бъдат тези хора? Смятате ли, че животът им е претърпял много промени откакто е направена снимката досега?
4. Намирате ли аналог между събитието на снимката и съвременни събития?

Учениците тълкуват причините, поради които хората се движат пеша с багажа си на гръб. Акцентът е поставен върху изясняване стойността и значението на принадлежността към и изключването от група от хора, държава, народ; понятието дома, принудителното заминаването и пристигането на място, различно от дома.

→ Въпреки че България за разлика от Албания, Румъния и Югославия не заема антисъветска позиция, още от началото на 60-те години са налице ясни белези на връщане към стария традиционен национализъм, враждебен преди всичко към малцинствата. Така режимът на Тодор Живков в България постепенно разпознава в лицето на мюсюлманските общности свой враг и започва целенасочени политики и акции за тяхното асимилиране и маргинализиране. Още през 1959 – 1960 г. в районите със смесено – мюсюлманско и християнско население – започва кампания по насилствена промяна на облеклата. В следващите години и десетилетия периодично се провеждат и много допълнителни акции по насилствено сваляне на традиционно мюсюлманско облекло, (например на фереджето – т.нар. разфереджаване) или на отделни негови елементи. Така режимът се опитва да унифицира своите поданици по външни белези и да заличи външните признаци на тяхната религия.

Дейност 2 – Втора снимка: „Възродителния процес“

Разпределение: цялият клас

Необходимо време: 10 минути

(Достъпна тук: <http://reflection-eu.info/bg/content/%D1%81%D1%8A%D0%B1%D0%B8%D1%82%D0%B8%D1%8Fevents>)

Въпроси за дискусия:

1. Какво според вас правят хората на снимката? Каква е атмосферата?
2. Как разбирате лозунга?
3. Защо някой би искал да промени нечие име?
4. От какво значение е името на човека?
5. Какво би означавало за вас, ако трябва да промените името си? (връзка с идентичността)

→ Започва системен натиск върху местната интелигенция в смесените региони, партийните членове в тези селища, учителите и др. Трябва да дадат пример като първи сменят имената си с български такива. Тази политика дава по-видими резултати в Смолянско и Златоградско, но в Западните Родопи тя почти не намира последователи. Това е причината през 1972 г. да започне мащабна кампания по насилствена смяна на имената на всички българи мюсюлмани. Има бунт, който е смазан насилствено, дадени са две човешки жертви, а десетки са ранените. През 1973 г. кърваво са смазани и селските бунтове в Корница и Брезница, Гоцеделчевско и Бунцево, Разложко. Официалната версия на режима за случващото се е, че става дума за спонтанен „възродителен процес“ на бивши вече

мюсюлмани, които са осъзнали истината за българския си родов корен и сами и едновременно са поискали да сменят имената си с български. Заради съпротивата си срещу принудителната смяна на собствените имена много хора се озовават в затвора. Последният и най-драматичен епизод от политиката на БКП към мюсюлманските общности в страната е през 1984 г.

Дейност 3 – Свидетелства на очевидци и дискусия

Разпределение: по групи

Необходимо време: 20 минути

Учениците работят в групи (не повече от четири) и всяка група работи с един източник от свидетел на събитията. Всички групи имат 5 минути, за да разгледат източниците и да обсъдят 2-3 въпроса. След това един човек от всяка група обобщава резултатите от дискусията в рамките на групата. След това класът се събира за групова дискусия.

Въпроси за дискусия по групи:

1. Какво казва източникът относно събитията?
2. Чия гледна точка е представена?
3. Можете ли да опишете трите основни акцента/чувства/факти (по избор), които ви впечатлиха най-много?

ИЗТОЧНИЦИ:

1. Из спомените на Мохамед Узункъш:

„На 26-и хората се събраха пред кметството, без някой да ги е организирал. Искаха да знаят защо се прави това безумие. Но вместо отговори, започнаха да ни разпръскват с милиция и с пожарните. Стреляха. Раниха до мен един човек в краката. По-късно той се обеси. Научихме, че в Момчилград също е имало протести и жертви. Разбрах, че са арестували и роднини. Властта започна да прибира паспортите ни за подмяна. След това имам в съзнанието си бяло петно – за няколко часа, а може би за ден. Не помня какво е станало и как съм се озовал под една палатка за сушене на тютюн. Лежа на земята и плача, а сестра ми ме бута. Търсела ме дълго. А аз плача от безсилие, че не мога да променя нищо.“

Цит. по: Историята, населена с хора. Т. 1 – Интервюта. Съст. Генка Маркова, Румяна Братованова и др. С., „Гутенберг“, 2005, с. 457.

2. Из спомените на Зейнеп Зафер:

„Точно [тогава] бях в гимназията на стаж и първия час съобщиха на децата, че трябва [...] да си сменят имената. Макар че нямах работа там, аз отидох нарочно този ден в гимназията, учителите не знаеха, че аз съм туркиня, само една учителка, с която заедно работихме в часовете по литература, т.е. при която правех стажа си [там] знае[ше], но нея я нямаше в учителската [стая] точно тогава. И аз слушах, какво говореха ... Сутринта тръгнах аз по улиците, викам, чакай да видя, какво ще стане там. Вече те навлязоха в Шумен ... Отидох сутринта рано ... Но още приближавайки се към училище, срещнах едно тичащо момче и викам: „Чакай, какво стана, за името ли ти казаха?“ Той вика: „Махни се оттука!“ и избяга от училището. После разбрах от коментиращите с голямо възмущение случая учители, че това бил синът на някакъв зъболекар. След като учителят съобщил на учениците, че трябва да си сменят имената, той в знак на протест е напуснал класната стая и си тръгнал... А момичетата и другите, след като им съобщиха, ги пуснаха, така, на междучасие и аз видях момичета по коридора, които плачат навън. И им викам аз на турски: „Вие защо плачете, я си вземете автобуса и си идете вкъщи, и се консултирайте с вашите. С тях ще решите. Тука ли ще си смените имената?“ А те: „Вярно, тъй да направим ние.“ Те не знаят какво да правят, това са малки деца. Викат ми: „Казаха ни да си сменим имената.“

Цит. по: Насилие, политика и памет. Комунистическият режим в Пиринска Македония – рефлексии на съвременника и изследователя. Съст. М. Груев, В. Тепавичаров и др. С., Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2011, с. 622.

3. Из стенограма от заседание на ръководния състав на МВР, 4 януари 1985 г.

Др. Д. Стоянов - министър:

Другари, да си честитим новата година. Позволете ми, от името на колегиума, на всички присъстващи другари, и чрез вас на тези, които не присъстват, да честитя Новата година, да си пожелаем преди всичко здраве, бодрост и оптимизъм, добро настроение и по-малко тревоги. [...] Аз преди малко шеговито казах: „В Белене има достатъчно места“. Но главатарите, инициаторите, подстрекателите, рушителите на реда трябва да знаят това. Това е и първият въпрос, който аз поставям, за да може всеки окръжен началник, тук са и заместниците по ДС, като се върнат, отново да поставят тези въпроси на вниманието си. [...] Другари, това налага привеждане в движение на нашата агентурно-оперативна работа при новите условия, при тези условия, които сега се създадоха. Отцепването на 200 000

души – това създава нова обстановка, не само в Кърджали, не само в тези шест окръга, в цялата страна има нова обстановка. „

Цит. по: Провеждане на насилствената възродителна кампания срещу турското национално малцинство в България (23 декември 1984 – 31 март 1985 г.). Документи. Съст. В. Ангелов, С., б. д. и., 2016, с. 68 – 94.

4. Информация относно дейността на органите на МВР за възстановяване на обществения ред в някои райони на Варненска, Разградска и Хасковска област за периода 20 – 30 май 1989 г.

„Общо за периода 20 – 30 май 1989 г., заедно с посочените по-остри и масови демонстрации и безредици, такива прояви са станали в 71 населени места от 30 общини с 52 700 участници. В стълкновенията с агресивни тълпи при нападения и опити за отнемане на огнестрелно оръжие и малтретиране на военнослужещи и служители на Народната милиция от участници в тълпите са загинали 6 лица и около 30 са били ранени. През месеците май – септември 1989 г. във възстановяването и охраната на обществения ред и на важни стопански и други обекти, освен наличните сили на МВР, са участвали 9033 допълнително мобилизирани за по един месец запасни от военизираните мото милиционерски батальони и Вътрешни войски“

Цит. по: Протестите на турците в България срещу възродителния процес 20 – 30 май 1989 г. Съст. В. Ангелов. София, б. д. и., 2015, с. 125.

Въпроси за дискусия:

1. По какъв начин източниците насочиха и информираха разбирането Ви на събитията?
2. Има ли нещо от източниците, които остана неясно? Имате ли въпроси относно съдържанието им?

Дейност 4 – Връщане към първоначалната снимка и отговорите, дадени от учениците на първите въпроси

Разпределение: клас

Необходимо време: 5 минути

(Copyright 2013, Bursa Büyükşehir Belediyesi)

Въпроси за дискусия:

1. По какъв начин първоначалната Ви хипотеза за събитията от снимката се различава от /се доближава до/ това, което се е случило?
2. Има ли прилики и разлики в това, което научихте от снимките и това, което научихте от източниците със свидетелства на очевидци?
3. По какъв начин оценявате историческите източници като инструмент за изучаване на историята? /за разлика от лекции и текст в учебник, например/?
4. Променя ли наученото по някакъв начин нагласата ви спрямо различните от вас? Според вас как трябва да се отнасяме към малцинствата?